

بِسْمِ
الرَّحْمَنِ
الرَّحِيمِ

فقه الوكالة

كتاب الوكالة

از تحرير الوسيله امام خميني (ره)

ترجمه و شرح: سيد علي بنی صدر

انتشارات چتر دانش

- **سرشناسه** : خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸.
- **عنوان قراردادی:** : تحریرالوسیله. فارسی - عربی. برگزیده
- **عنوان و نام پدیدآور** : فقه‌الوکالة: کتاب‌الوکالة از تحریرالوسیله امام خمینی (ره) / ترجمه و شرح سیدعلی بنی‌صدر.
- **مشخصات نشر** : تهران: چتر دانش، ۱۳۹۲.
- **مشخصات ظاهری** : ۳۴ ص.
- **شابک** : ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۸۱-۹۹-۲
- **وضعیت فهرست نویسی** : فیبا
- **یادداشت** : فارسی-عربی.
- **موضوع** : فقه جعفری -- رساله عملیه
- **موضوع** : وکالت (فقه)
- **شناسه افزوده** : بنی‌صدر، سیدعلی، ۱۳۶۵ -
- **شناسه افزوده** : خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸. تحریرالوسیله. برگزیده
- **رده بندی کنگره** : ۱۳۹۲ ۱۳۴۲۱۲ ۳۰۴۲۱۲ ۳۰۴۲۱۲/خ/۹/۱۸۳/۸۱۸۳ B P
- **رده بندی دیویی** : ۲۹۷/۳۴۲۲
- **شماره کتابشناسی ملی** : ۳۳۵۶۳۳۷

- **نام کتاب** : فقه‌الوکالة: کتاب‌الوکالة از تحریرالوسیله امام خمینی (ره)
- **ناشر** : چتر دانش
- **ترجمه و شرح** : سید علی بنی‌صدر
- **نوبت و سال چاپ** : چهارم - ۱۳۹۸
- **شمارگان** : ۲۰۰۰
- **شابک** : ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۸۱-۹۹-۲
- **قیمت** : ۳۰۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خمینیری‌جاوید(اردیبهشت‌شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

سخن ناشر

رشته حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله یکی از پرتعدادترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این‌ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آنها از یک سو و تناسب آنها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت‌گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه‌ی علمی بیش از پیش به منصه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

تعريف عقد وكالت.....	٨
تسهيل شارع در انعقاد عقد وكالت.....	٨
المسألة ١.....	٩
المسألة ٢.....	١٠
المسألة ٣.....	١١
المسألة ٤.....	١١
المسألة ٥.....	١١
المسألة ٦.....	١٢
المسألة ٧.....	١٢
المسألة ٨.....	١٣
مسألة ٩.....	١٤
مسألة ١٠.....	١٥
مسألة ١١.....	١٦
مسألة ١٢.....	١٦
مسألة ١٣.....	١٦
مسألة ١٤.....	١٧
مسألة ١٥.....	١٧

١٩	مسألة ١٦
١٩	مسألة ١٧
٢١	مسألة ١٨
٢١	مسألة ١٩
٢٢	مسألة ٢٠
٢٢	مسألة ٢١
٢٣	مسألة ٢٢
٢٤	مسألة ٢٣
٢٥	مسألة ٢٤
٢٥	مسألة ٢٥
٢٦	مسألة ٢٦
٢٦	مسألة ٢٧
٢٧	مسألة ٢٨
٢٧	مسألة ٢٩
٢٧	مسألة ٣٠
٢٩	مسألة ٣١
٢٩	مسألة ٣٢

٢٩	مسألة ٣٣
٣٠	مسألة ٣٤
٣٠	مسألة ٣٥
٣١	مسألة ٣٦
٣٢	مسألة ٣٧
٣٢	مسألة ٣٨
٣٣	مسألة ٣٩

پیشگفتار

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين و الصلوة و السلام على خير خلقه محمد ﷺ و آله الطاهرين ﺍﻟﻤﺘﺒﯿﻦ. شکر به درگاه حضرت شارع مقدس، آن علیم حکیم علی الاطلاق که با ارسال رسل و انزال کتب و تشریح احکام، بندگان را سعادت حرکت در مسیر تقرب به خود عنایت فرمود؛ و نیز شاکریم آن لطیف کریم را که به ما، توفیق پیروی از ختم رسل، سرور کائنات، رحمة للعالمین محمد مصطفی ﷺ و سیدالاصیاء، امیرالمومنین و امام المتقین، علی بن ابیطالب ﺍﻟﻤﺘﺒﯿﻦ و اولاد معصومین ﺍﻟﻤﺘﺒﯿﻦ ایشان، مرحمت نمود. همچنین به درگاه آن خبیر بصیر، شکری بی پایان عرضه می کنیم، بدان سبب که ما را در زمره ارادتمندان و خادمین بضعة خاتم المرسلین، ام ابیها، صدیقه کبری، فاطمه زهرا ﺍﻟﻤﺘﺒﯿﻴﺎ، قرار داد.

اما کتاب حاضر، در واقع ترجمه و شرح کتاب الوكالة از کتاب ارزشمند تحریرالوسیله است که به سبب مراجعه مکرر دانشجویان رشته حقوق، ضرورت ترجمه آن احساس شد. به همین سبب بر آن شدیم تا با ترجمه ای روان و شرحی ناچیز، دانش پژوهان گرامی را که قصد مطالعه و فراگیری کتاب الوكالة را دارند همراهی نماییم. مطالبی که در خلال ترجمه در قلاب [] قرار گرفته است مطالبی است که از سوی مترجم برای روان سازی ترجمه اضافه شده و چه بسا این اضافات معادلی در متن اصلی تحریرالوسیله نداشته باشد. همچنین با ارائه موضوع مسأله در آغاز هر بحث و نیز ارائه مواد قانونی منطبق بر بحث از قانون مدنی ایران در خلال مباحث، سعی در ارائه جامع تر مطالب و مسائل نمودیم.

از تمام دانشجویان و اساتید و دانش پژوهان گرامی استعذای می نمایم که پس از مطالعه این کتاب، نظرات عالمانه خود را به مترجم انتقال دهند تا در صورت لزوم در چاپ های بعدی اشکالات و ایرادات احتمالی، مرتفع گشته و قابلیت بهرمندی از این مجموعه، بیش از گذشته، برای مخاطبان فراهم شود. از خداوند متعال خواهانم که این مجموعه را وسیله بی سودمند برای تعلیم و آموزش علم شریف فقه به طالبان و جویندگان علوم اسلامی، قرار دهد؛ ان شاء الله تبارک و تعالی.

والسلام علیکم و رحمة الله و برکاته

سید علی بنی صدر

صفر المظفر ۱۴۳۵- طهران

کتاب الوکالة

تعريف عقد وكالت

[الوكالة] و هي تفويض أمر إلى الغير ليعمل له حال حياته، أو إرجاع تمشية أمر من الأمور إليه له حالها، وهي عقد يحتاج إلى إيجاب بكل ما دل على هذا المقصود، كقوله وكتكتك أو أنت وكيلى في كذا أو فوضته إليك و نحوها، بل الظاهر كفاية قوله: بع داري قاصداً به التفويض المذكور فيه.

وكالت عبارت است از واگذار کردن کاری به دیگری برای آن که وی آن کار را در زمان حیاتش برای او [یعنی موکل] انجام دهد؛ یا محول نمودن راه اندازی کاری از کارها به وی [یعنی وکیل] برای او [یعنی موکل] در حال حیاتش. وکالت عقدی است که نیازمند ایجاب است به هر چیزی که بر این مقصود [یعنی عقد وکالت] دلالت نماید. مانند بیان کسی که می گوید: «به تو وکالت دادم» یا «تو در فلان امر وکیل من هستی» یا «آن کار را به تو واگذار کردم» و امثال اینها. بلکه ظاهراً کافی است بیان کسی که می گوید: «خانه مرا بفروش» با قصد واگذار نمودن امر فروش خانه به وی.

تسهیل شارع در انعقاد عقد وكالت

و قبول بكل ما دل على الرضا به، بل الظاهر أنه يكفي فيه فعل ما وكل فيه بعد الإيجاب، بل الأقوى وقوعها بالمعاطاة بأن سلم إليه متاعاً ليبيعه فتسلمه لذلك، بل لا يبعد تحققها بالكتابة من طرف الموكل و الرضا بما فيها من طرف الوكيل و إن تأخر وصولها إليه مدة، فلا يعتبر فيها الموالاة بين إيجابها و قبولها، و بالجملة يتسع الأمر فيها بما لا يتسع في غيرها، حتى أنه لو قال الوكيل: "أنا وكيك في بيع دارك" مستفهماً فقال: "نعم" صحَّ و تمَّ و إن لم نكتف بمثله في سائر العقود.

و قبول حاصل می شود بر هرچه که دلالت نماید بر رضایت به آن وکالت. بلکه ظاهراً انجام آنچه در آن به او وکالت داده شده نیز کافی است [به عبارت دیگر قبول می تواند فعلی باشد] بلکه بنابر نظر قوی تر وکالت با معاطات نیز واقع می شود به این ترتیب که کالایی برای فروش به وکیل تسلیم شود و او نیز کالا را به همین منظور تحویل بگیرد. بلکه بعید نیست که وکالت با نوشتن از طرف موکل و رضایت به مورد وکالت از طرف وکیل واقع شود؛ اگرچه رسیدن قبول وکیل به موکل به تأخیر افتد. بنابراین در وکالت، موالات بین ایجاب آن و قبولش شرط نیست؛ و نهایتاً اینکه امر در وکالت وسعتی دارد که در غیر وکالت این توسعه وجود ندارد. [به عبارت دیگر برخی ضوابط و شرایطی که در سایر عقود شرط است، در وکالت شرط نبوده و به ترتیبی شارع شرایط انعقاد این عقد را با سخت گیری معین ننموده است]. حتی اینکه اگر وکیل به طور پرسشی بگوید: «آیا [من وکیل تو در فروش خانه ات هستم؟] و موکل بگوید: «بله»، صحیح و تمام است و اگرچه به مانند این امور در سایر عقود اکتفا نمی کنیم.

تنجیز در عقد وکالت

المسألة ۱- يشترط فيها على الأحوط التنجيز بمعنى عدم تعليق أصل الوكالة على شئ كقوله مثلاً إذا قدم زيد أو هلّ هلال الشهر وكنتك في كذا، نعم لا بأس بتعليق متعلقها كقوله أنت وكيلى في أن تبع داري إذا قدم زيد أو وكنتك في شراء كذا في وقت كذا.

مساله ۱- بنابر احتیاط در وکالت تنجیز شرط است؛ به این معنی که اساس عقد وکالت بر چیزی معلق نباشد. مانند بیان کسی که می گوید « وکیل نمودم تو را در فلان کار هرگاه زید بیاید یا ماه نو فرا رسد. » بله، معلق نمودن متعلق وکالت [و نه اساس عقد وکالت] مانعی ندارد [به این ترتیب که عقد منجزاً تشکیل شود، اما انجام متعلق آن به معلق بر امر دیگری گردد]؛ مانند بیان کسی که می گوید «تو وکیل من هستی در فروش خانه ام هرگاه زید بیاید»

که در این مثال بلافاصله عقد وکالت منعقد می‌گردد ولی فروش خانه تا آمدن زید به تأخیر می‌افتد یا «تورا وکیل نمودم در خرید فلان چیز در فلان وقت.»

شرایط وکیل و موکل

المسألة ۲- يشترط في كل من الموكل و الوكيل البلوغ و العقل و القصد و الاختيار، فلا يصح التوكيل و لا التوكل من الصبي و المجنون و المكره، نعم لا يشترط البلوغ في الوكيل في مجرد إجراء العقد على الأقرب، فيصح توكيله فيه إذا كان مميزاً مراعيّاً للشرائط، و يشترط في الموكل كونه جازي التصرف فيما وكلّ فيه، فلا يصح توكيل المحجور عليه لسفه أو فلس فيما حجر عليهما فيه دون غيره كالطلاق، أن يكون إيقاعه جائزاً له و لو بالتسبيب، فلا يصح منه التوكيل في عقد النكاح أو ابتياع الصيد إن كان محرماً، و في الوكيل كونه متمكناً عقلاً و شرعاً من مباشرة ما تكول فيه، فلا تصح وكالة المُحرّم فيما لا يجوز له، كابتياع الصيد و إمساكه و إيقاع عقد النكاح.

مساله ۲- نسبت به هر یک از وکیل و موکل، بلوغ و عقل و قصد و اختیار شرط است. پس وکالت دادن و وکالت گرفتن در خصوص صغیر و دیوانه و مکّره صحیح نیست. بله چنانچه وکالت تنها نسبت به اجرای عقد باشد مقصود آن است که وکالت تنها در خصوص اجرای صیغه عقد باشد، بلوغ در وکیل شرط نیست؛ پس وکالت دادن به وی در خصوص اجرای عقد اگر صغیر ممیز بوده و شرایط را رعایت نماید صحیح است. و موکل باید در خصوص آنچه که نسبت به آن وکالت می‌دهد جائزالتصرف باشد؛ پس وکالت دادن محجور علیه در مواردی که بخاطر سفه یا افلاس در آن محجور است، صحیح نیست.^۱ ولی نسبت به امور دیگری همچون طلاق مانعی ندارد. و [شرط دیگر آن است که] واقع ساختن آن کار برای او و لو به تسبیب جایز باشد؛ پس وکالت از جانب وی، در عقد نکاح یا خرید صید، اگر مُحرّم باشد [یعنی در حال احرام حج

۱- ماده ۶۸۲- محجوریت موکل موجب بطلان وکالت می‌شود مگر در اموری که حجر مانع از توكيل در آن‌ها نمی‌باشد همچنین است محجوریت وکیل مگر در اموری که حجر مانع از اقدام در آن نباشد.